Вадим ЗАКОРКО
член Ради молодих учених
ГО «Національна академія наук вищої освіти України»,
учитель української мови і літератури Ліцею № 243

МОДЕЛЮВАННЯ БРЕНДОВОГО ОБРАЗУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В МЕНТАЛЬНОСТІ УЧНІВСТВА

1. Підходи до опрацювання біографій на уроках української літератури

Ознайомлення з життям і творчістю письменника – невіддільна складова уроку української літератури. Безперечно, кожен учитель обирає власну стратегію опрацювання біографій видатних людей, однак для добору способів та методів слід чітко усвідомлювати мету.

Одним із нагальних недоліків у сприйнятті учнями письменників вважаю канонічність їх образів, що викликає відчуття відчуженості, відстороненості. Натомість мета вивчення літератури полягає у відкритті нових граней себе як частини великої української нації, що потребує спорідненості з обговорюваними темами та постатями. На мою думку, на перший план у вивченні життєпису письменників слід виносити розгляд їхньої системи поглядів, ціннісні орієнтири, пріоритети загальнолюдських якостей тощо, що розкривається в контексті життєвих подій. Така послідовність висвітлення дозволить не лише залучити емоційно-ціннісний складник сприйняття матеріалу (що теж є одним із завдань НУШ), але й уникнути хибного враження відчуження щодо ключових постатей нашої культурної історії. Зрештою, під час аналізу прозових творів ми говоримо дітям, що сюжет – це засіб розкриття внутрішнього світу героя, то чи варто відходити від цього принципу й віддавати перевагу сухим фактам при вивченні життя та творчості автора?

2. Шевченко як бренд

Унікальність **бренду Шевченка** полягає в тому, що він не лише був частиною своєї епохи, він був **над нею** і **поза часом** загалом. Пророцтва Шевченка, часто примітивно потрактовані, є досі предметом обговорення серед науковців.

Тарас Шевченко як бренд утілює ім’я великого українського поета, котрий став непідвладним часові, персоніфікуючи унікальний спектр цінностей, ідей та символіки, пов’язаних з його життєвим шляхом, творчістю, світоглядом, народним корінням духовності, думок та почуттів. Він постає символом України, котрий уособлює сильного духом українця, є вольовим, нескореним та незламним, залишає в історії та приносить у сьогодення і майбутнє величезний відбиток своєї світового масштабу особистості. Він, за найменшого дотику до його творчості, пробуджує кожного українця на

генетичному рівні, утверджує силу і міць українського духу, могутність народу з багатовіковою історією та традиціями.

Тарас Шевченко живе і буде жити в серці кожного українця, у кожному наступному поколінні, адже немає в Україні людей, котрі не чули би про Шевченка, котрі би не читали його творчості. Він є джерелом натхнення, підвищення рівня свідомості, розвитку та розуміння національної ідентичності.

Велич Тараса Шевченка визначена не лише подоланими ним географічними та історичними шляхами, а й внутрішнім, духовним, чуттєвим поняттям подорожі – у світ творчості, відкриття унікальних ідей та переживань. Цей шлях, який пролягає через культурні пам'ятки, музеї, українські пейзажі, що стали не тільки невіддільною частиною історії України, а й серцем та ядром, атлантом України та її національної спадщини.

Бренд Тараса Шевченка втілює у собі принципи свободи духу, боротьби за права людини та ідей справедливості, які відображенні у творчості самого Шевченка. Це не лише шлях для подорожі духовної, а й спосіб занурення в багатовікову боротьбу за культурні та історичні цінності нашої нації, що несуть священну місію у формуванні і розумінні глиби себе та свого коріння.

Шевченко – центральна постать не тільки в історії української літератури, а й в історії української мови. Дослідники визначають його як **основоположника нової української мови**, зачинателем якої виступив Котляревський. Норми сучасної української літературної мови значною мірою базовані на мовному досвіді Шевченка (істотних винятків із цього принципу дуже небагато – зокрема, Шевченко, приділяючи значну увагу перекладу та інтерпретації біблійних текстів за відсутності українського перекладу Біблії, уводив до української мови церковнослов'янізми ширше, ніж це узвичаєно в сучасній українській літературній мові).

Українську літературу Шевченко зробив потужним **націєтворчим** чинником, упевнено перейшовши від гумору та зображення проблем окремих людей (як у творах двох своїх найбільших попередників Котляревського і Квітки-Основ'яненка) до **художнього моделювання минулого, сучасного та майбутнього цілої української нації**. Йому було притаманне глибоке та різноманітне відчуття **історизму**, він формував **українську духовність епохи творення націй**, відіграючи чільну роль в **інтелектуалізації** як української мови, так і української літератури. Водночас він не поривав із глибокими **фольклорними** джерелами української культури, а навпаки – базувався на них, утверджуючи мовно-образну **тяглість**. Його відчуття **народної мови** і **народної поезії** сприяли тому, що непоодинокі його поезії стали народними піснями.

Подібні відчуття фольклорності, історизму, народного духу мав сучасник і друг Тараса Шевченка Пантелеймон Куліш, який чи не першим заклав основи формування величного образу Шевченка як **українського**

бренду на віки. Великий Кобзар став символом не тільки всієї української літератури як літератури **боротьби за волю**, а й знаменом усієї України, її світової величі.

У часи Шевченка Україна не існувала як самостійна держава, а була розділена між двома імперіями, з яких московщина була непорівняно брутальнішою за Австрію через істотно нижчий загальний розвиток – інтелектуальний, технічний, соціальний. Однак для Шевченка державна, соціальна неволя поєднувалась із особистою, у якій тоді були мільйони українців. Пізнавши на собі тяжку неволю кріпацтва, фактично безправного рабства, і провівши в ній половину свого короткого життя, Кобзар кристалізував і у високохудожній і водночас народнопоетичній формі висловив найвищу для України цінність. ВОЛЯ – головний концепт Шевченкової поезії, центр осмислення ним історії України.

Таким чином, Тарас Шевченко став потужним символом **української волі** в обох значеннях цього слова – і свободи, і волевиявлення.

Постать Тараса Шевченка привертає увагу до української духовної спадщини та культури. У часи повномасштабної агресії та боротьби України за волю і майбутнє Тарас Шевченко постає як бренд українського народу, унікальний феномен, візитівка українського народу у світі. Він дає нашим сучасникам зразок боротьби за незламну жагу та любов до свободи!

За пророчими словами Тараса Шевченка,
Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає,
За вас правда, за вас слава
І воля святая!

Як підсумок, слід наголосити на тому, що все-таки знання деталей фактичного матеріалу не є пріоритетним у вивченні літератури. Ми маємо на меті відкрити перед учнями цей світ та непересічних, величних особистостей, інтелектуальних лідерів, титанів духу. Тож пізнаваймо Кобзаря, як і інших письменників, незаангажовано, природно та свідомо.